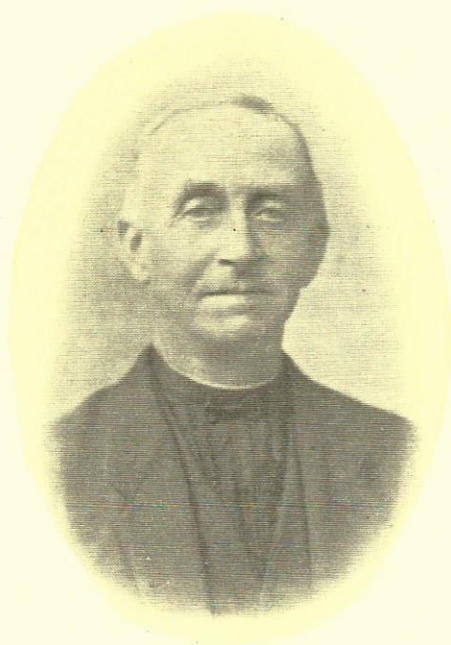

Rønbjerg Tørvefabrik.

Jensen og Sørensens Plantage, Aps. , Rønbjerg.

1899 - 1999

Den 27. marts 1999 er det 100 år siden, Rønbjerg Tørvefabrik blev startet.

I den anledning vil jeg gerne hermed forsøge at give et tilbageblik på de 100 år, der er gået siden starten i 1899.

Som "tilløber" kan det være vanskeligt, men gennem de eksisterende protokoller og gennem oplysninger fra familiemedlemmer, avisartikler, arkiver billeder m.m., har jeg da gjort et forsøg.

Der har gennem de 100 år været et godt samarbejde mellem de to familier, Jensen og Sørensen, og det er mit inderligste ønske, at dette gode forhold må fortsætte i de kommende årtier. Dette er en opgave for den unge generation, der allerede er ved at tage over.

Arne Ottesen.

Som det vil fremgå af den efterfølgende Interessentsskabskontrakt af den 27. marts 1899, indgår *Andreas Sørensen* og *Marius Jensen* en aftale om produktion af tørv.

Gårdejer *Andreas Sørensen* der er ejer af Sønderbygård, køber af proprietær *C. Korsgaard*, Nørkær, matr. nr 3b, der består af hedearealer og tørvearealer. Skødet er dateret den 23. december 1898. Formålet med købet er at fremstille og sælge tørv.

Andreas Sørensen kommer i forbindelse med *Marius Jensen* i Skive. *Marius Jensen* er stifter og ejer af Skive Folkeblad. Disse to mænd bliver enige om at danne et kompagniskab og den omtalte Interessentsskabskontrakt bliver oprettet den 27. marts 1899. Navnet bliver:

Rønbjerg Tørvefabrik.

Man er enige om at sætte lige mange penge i virksomheden, bl.a. ved tilkøb af tilliggende jord.

På det af *Korsgaard* købte jord er der en pantegæld på kr. 12.000. Denne gældspost overtages af det nye selskab, der også skal afdrage gælden. Afdragene betales med kr. 1.000 årligt. Når gælden er betalt ejer de to herrer hver en halvdel af selskabet.

Andreas Sørensen skal stå for den daglige drift af tørveproduktionen, antage arbejdere, indkøbe heste m.m.

Marius Jensen skal stå for regnskabet, korrespondancen, førelse af hovedbog m.m..

Tørveproduktionen kommer godt i gang og der bliver fremstillet og solgt en en mængde tørv.

Tørvefabrikant, *Chr. Møller*, Vinderup, ejer et andet tørveværk herude: *Rønbjerg Mosebrug*. Dette tørveværk opkøbes af selskabet i 1906. I handlen indgår nogle mageskifter med forskellige jordstykker, der støder op til allerede ejede jordarealer.

Andreas Sørensen og *Marius Jensen* havde, både sammen med og enkeltvis, et meget stort samarbejde med *Chr. Møller*, Vinderup.

At der blev fremstillet mange tørv i selskabet fremgår tydeligt af avisudklip og fra artikler i bladet : *Mosen*. I 1909 blev der på de to værker fremstillet 3 millioner tørv.

Fremstilling af tørvene:

Dynd, tørvejord og flæg blev ved håndkraft gravet op af mosehullerne og læsset i tipvogne, der af heste blev trukket ad sporene op til ælteværket. Massen fra mosen blev hældt i en dampæltemaskine, der æltede det hele til en masse, der ved hjælp af en snegl, blev ført op i en stor beholder. Fra ventiler i bunden af beholderen kunne massen ledes ned i tipvogne, der ved hjælp af heste, blev kørt ud på læggepladsen. Massen blev hældt ud på jorden og nogle forme blev benyttet til at forme tørvene. Efter nogen tids tørring på læggepladsen blev tørvene "rynglet", d.v.s. stillet på kant. Senere blev tørvene stakket i "skruer" - 250 stk. i hver skrue. Det var mest børn der "rynglede". Voksne kvinder lavede skruerne. Børnene fik 7 øre pr. 1.000 tørv de rejste. Kvinderne fik 14 øre pr. 1.000 tørv de skruede.

Kvinderne skulle gerne skrue 15.000 tørv om dagen. En tørvarbejder kunne med en god akkord tjene ca. kr. 26, om ugen. Han fik nok ikke alle pengene med hjem - det siges at de ofte "løb i en flok øller".

De to tørvværker beskæftigede mellem 80 og 100 mennesker i 1909.

Senere fik selskabet et lokomotiv til at trække vognene fra mosen op til ælteværket. Lokomotivet gik under navnet : *Grisen*.

Hvert forår blev der indkøbt 6 - 7 heste til brug i mosen. Når tørvproduktionen var slut sidst på sommeren blev hestene solgt igen.

Tørvproduktionen i " Lille Skaun "

Husejer *Laust Christensen*, der ejer den moseparcel, vi i dag kalder *Lille Skaun*, udlejer i 1888 moseparcellen til boelsmand *Peder Jensen* og efterfølgende ejere af dennes ejendom. Med udlejningen følger retten til tørvegravning, både til eget forbrug og med salg for øje, for en årrække på 49 år.

Prisen er fastsat til kr. 700,00, der betales med 3 x kr. 200,00 og 2 x kr. 50,00 til decemberterminen - herefter betales resten af tiden 25 øre i årlig leje.

Rønbjerg Tørvfabrik køber i 1909 parcellen, og er nu den ejer, der skal modtage de 25 øre i årlig leje. Retten til tørvproduktionen tilhører stadig *Peder Jensen*.

Af kontrakten fremgår det, at *Rønbjerg Tørvfabrik*, så sent som i 1928 har modtaget de 25 øre. Tørvproduktionen herfra ophører omkring dette tidspunkt, men genoptages senere.

Vi undertegnede Gaardejer Andreas Sørensen
af Rønbjerg og Bogtrykker Marius Jensen af Skive
oprette hermed følgende:

Interessentskabscontrakt

1.
Under Firma "Rønbjerg Tørfabrik" ved
A. Sørensen og M. Jensen ville vi herefter drive
en Forretning, hvis Virksomhed skal være Mosbrug,
hvorved forstås sa vel Tilvirkning af Tørrepro-
dukter som eventuelt i Forbindelse hermed Syrte-
ning af Mosejord. Firmets Hjemsted skal være
Rønbjerg i Ginding Herred, Ringsted Amt.

2.
Den til Virksomheden fornødne Kapital til-
vejebringes ved lige store Tilskud fra hver af os.
Jeg A. Sørensen stiller desher til Disposition og Af-
kættelse for Interessentskabet hele den mig i Følge
Købe fra C. Konggaard, teglet 23. Febr. 1898 til-
hørende i Rønbjerg By og Sogne beliggende Ejendomme,
som indeholder både Mose og Læggeplads samt
forskellige Bygninger med murt og vagelfast In-
ventar.

Udbyttet af Bedriften deles lige mellem os,

og Interessentkabet Følgelighed paa hin og især soli-
deu en fot begge og begge fot en.

3.

Endnu Proposition med Hensyn til Fastset-
telsen af Placen for foranvante Ejendoms Benyttelse og
Gjæft skal træffes af os i Forening, hvorved Udførelsen
af Placen effectueres af os enkelte i Firsind. Naar
saaledes, at Spensen forestaar al den daglige Gjæft paa
Stedet, vedprænde saarom de vedtagne Arbejders Udførelse
med Antagelse af de dertil fornødne Folk, Anskaffelse af
Trækdyr, Kontrolten med Arbejdet, Revisions og Ud-
betaling af Arbejdsløn og andre daglige Gjæftudgifter,
medens Jensen foreskriver Oplysning og Correspondance. Hvert
Aars 1. Noobr. afslutter Regnskabet, og Status indføres i
Kontobogen. Samtlige indgaaende og effectuerede Ordres ind-
føres i en Ordrebog.

Over de paa Interessentkabet Vedtagne Beslut-
ninger foreskriver Jensen en Forhandlingsprotokol, som au-
toriseres af os selv og for hvert Forhandling underskrives af
os begge. Kun hvad der findes indført i nævnte For-
handlingsprotokol og nærværende Kontrakt har Gyl-
dighed i Forholdet mellem os indbyrdes som Gæltagere
i Interessentkabet.

4.

Med Hensyn til foranvante faste Ejendomme, som
jeg A. Spensen stiller til Proposition for Interessent-
kabet, skal gælde følgende Regler:
1. og paa denne Ejendomme forges Interessentkabet

Virkendelst, da den indeholdet baade Møse, hore-
Tørene græs, og den forordnede Læggeplads til disse,
ligesom den tilfølgelig ogsaa er det Sted, hvor Ma-
skinerne ville blive opstillede og skulle arbejde. Der
maa benyttes i den Udtrækning, som Instru. Taro
krævet, og der maa af samme tages Tørefjord i saa
stor en Mængde, som Værket kan fabrikere.

Den paa Ejendommen hvilende Pantegæld,
etor 12000 Rthl., forrentes og afdrages af Lutterensvot-
skabet og betragtes lige som andre paa Løften hvilende
Udgifter, og paa samme Maade betragtes Skatter og
andre Afgifter.

M. Jensen har Ret til paa hvilket som helst
Tidspunkt at fordræ, at ommeldte Ejendoms Matr. Nr. 2
3de Afgræs skal tilskrives Lutterensvotskabet for den Sum,
der paa den Tid hæfter paa den, efter at den nuværende
Pantegæld, 12000 Rthl., er nedbragt med de i Obligationen
vdtagne Afdrag, og saaledes altsaa, at hvert af ovennævnte
Ejers for en Halvpart.

Der Pantegælden paa de 12000 Rthl. betalt paa det
Tidspunkt, da M. Jensen forlanges Tilfælde, meddels dette
uden Viderlag.

b.

De fæste Ejendomme, som Lutterensvotskabet
nu disponerer over, og som det i Fremtiden maatte kom-
me til at disponere over eller eje samt Maskiner, Tørene
ter og andet Redskab, som Lutterensvotskabet for Tidens
ej, og hvad deraf det senere maatte komme til at
eje, skulle indføres i den forovnmeldte Forhandlingsprot-
okol. I selvs Ejendomme, Lutterensvotskabet nu ej, og

ansætte i til en Verdi af 500 Kt.

6.

Interessentkabet er uoprigeligt i 3 Aar, men efter den Tid kan enhver afsluttede med mindst 6 Maanedes Varrel til en Januar, efter hvilket Tids- punkt Føllekabet saagjæftet. Den Generalalliance, der gælder over vor Forretning ved Ophævesetiden, skal være den Paas, hvorefter Føllekabet bliver at have.

Gælder den ikke Opiende at fortsætte Forret- ningen, skal han være berettiget hertil, naar han anmelder saadant senest 8 Dage efter det aarlige Regnskabs Afslutning, og naar Fortættelsen ikke under samme Firma og forprigt paa følgende Vilkaar:

Det Bælt, der efter rigtig Oppeleer bliver at ud- rede til den Udtrædende, skal udbetale med $\frac{1}{3}$ i løst af de efter Udtrædelsen følgende 3 halvårslige Ter- miner i Juni og Decbr. Maaned, uden at der heraf bliver at være nogen Rente. Vil den ikke Opiende ikke paa disse Vilkaar overtage Forretningen, er den opigende Part berettiget hertil med straks derom at gøre Anmeldelse. Vil ingen af Partene fortsætte Forretningen, opføres dermed Salg af alle Aktiørens og Inddrægt af de udstaaende Fordringer. De faste Ejendomme og Maskiner med nogle Inventar skulle først forbyr afhændede underhaanden, men er Salg paa denne Maade ikke opnaet til det Tidspunkt, da Interessentkabet skal have, skal Realisation og offentlig Traugsauktion kunne findes.

7.

Skulde nogen af os dø eller blive uuegyldiggjorte, medens Interessentkabet består, eller hans Bo kom-

me under Konkursbehandling, da er den anden
Luttesseent berettiget til at fortsætte Forretningen
saaledes, at den ikke staaes i sin Skrift eller op-
løst, og skal ej heller noget til Forretningen hørende,
af hvad Navn nævnes kan, af Skifteretten kunne
tages under Behandling, Forsegling og Registrering.
En Gyldelse, udsættelse straks, og Tønden eller Tønden
eller Arvingerne eller Skift- eller Konkursloet skal da,
dog med en Betalingsfrist af 3 Maanedes fra Skift-
faldet, Mynediggyldelse eller Faldemødet at regne
være berettiget til at fordræ den Aflydte, Mynedig-
gjorte eller Faldendes Andel i Luttesseentkabet ind-
betalt. For maa den, som beholder Forretningen,
være berettiget til at afskille paa den i foranstaaende
§ 6 ommeldte Maade, naar han i saa Fald stiller
behørig Sikkerhed.

Den Mynediggjorte, Tønden, Bøet eller Arvin-
gerne skal være berettiget til ved en dertil valgt Køn-
dig Mand at lade Luttesseentkabet Bøger gennemgaa
og sammenholde med Gyldelsen, og den vedblivende
Luttesseent skal derudover paa Tro og Love ved Taa-
tegning paa Gyldelsen kendes at den er stemmende
med Bøgerne og efter hans Overbevisning at det Al-
le rigtig.

8.

Lugen af over berettiget til af Luttesseentkabet
Midler at gøre Udlaan af Penge eller Penge Værd
anderledes end den Kredit, som Forretningen fordrer
og gfr updvendig.

Lugen af og maa for at gøre andre en Tjeneste
forpligte Firmaet som Cautionist og ej heller i

Firmaets Navn udtænde, træne, acceptere, endorse
eller overhore det, påskrive Værd, Gældsbevis eller
ligeende. — jft. for forrige § 3.

9.

Den Andel, euliet af os har i Interessentekabet,
kan ikke være Ansvar for Afsat, Beslag eller Ex-
cution for nogen af den Sagældende Kontrahent Fæl-
leskabet medkommende Gæld.

10.

Skulde nogen af os i væsentlig Grad mislyk-
ke Contrakten, er Medkontrahenten berettiget til at
opgive Interessentekabet med det i Post 6 ommeldte
Værd nævnt om de Aar, i hvilke Mulighed eller
er betinget, ikke er udløst. For forrige gælder de
samme Betingelser som i Post 6 og saaledes, at de
Forsættede kan fordr at fortsætte Forretningen alene
paa samme Sted og med samme Firma, hvis Følge
den anden allerede er forpligtet til i saa Fald at ud-
træde. Det bestemmes derhos, at den, som gør sig
skyldig i Mislykkeligheden, altid skal betale den for-
sættede Medkontrahent som Erstatning en Bøde svær-
ende til 25% af Interessentekabsformuen, med
mindre Mislykkeligheden bevidt har medført større
Tab, hvilket i saa Fald skal erstattes skadesløst.

11.

Skulde der opstå nogen Tvist i Anledning
af denne Kontrakt, afgives saadan ved Voldgift af
2 gode Mænd, af hvilke hver af Parterne vælger
en, og vælge dem sig igen en Opmand.

Vegret
6

den ene Part sig ved at udvæne sin Voldgifts-
mand, skal den anden Part være berettiget til efter
med 3 Paga Værel forges at have opfordret først
nævnte til at opfylde sin Pligt i saa Henseende
at lade bygge Voldgiftsmændene og Ommanden ist-
men af Pletter i den Jurisdiktion, hvor han bor,
og den vegrende Part skal i saa Fald være pligtig
til alene skadeløst at betale alle i Afsledning
af Voldgiften flydende Udgifter, uanset hvorledes
Voldgiftens Resultat eller måtte blive.

12.

Omkostningene i Afsledning af nævnte
Kontrakts Oprettelse bærer af Interessenternes, og
bliver Kontrakten suverent at sigge kongelig konfirmeret.

13.

Medunderskrevne Andreas Sørensen meddele-
herud mine Medkontrahent Marius Jensen til Sikkerhed
for skadeløst Opfyldelse af mine Forpligtelser efter foranstående
Kontrakt oplykkende Provitet og Pauteret næst efter den nu
indestaaende foromvæltte Pantegold 12000 Kr. i den for-
omvæltte mig tilhørende og af mig til Interessenternes
Signation stillede Ejendoms Matr. № 3 B af Nørkjær,
Rindberg Sogn, skyløst jord Hartkorn 1 Skp., Ellekat 1 Skt.
54 P., og bliver dette Dokument derfor tillige at stenglasse som
pant tilhørende i saa Henseende.

Rettsanmærkning afslåes.

Skrevet i Skive den 27 Marts 1899.

Andreas Sørensen
Sikr. Vidnesbyrd
A. Jacobsen

35862
24

FOR DOKUMENTER AF
FØRSTE KLASSE,
som angaa ikke over 12 Kr. 50 Øre.
Stempel-Tarif N° 1.

FOR DOKUMENTER AF
ANDEN KLASSE,
som angaa ikke over 50 Kroner.
Takt: 5 Øre.

J 245
98

Lejekontrakt

Underskrevne Husejer Laurst Christensen, der ifølge Kjø-
de Thinglast 14 Februar 1873 er Ejer af Matr. N° 4^e af Vesterligesø
i Rønbjerg Sogn, i Lejer herved til Boelsmand Peder Jen-
sen og efterfølgende Ejere af hans Ejendom Matr. N° 30 og 58^d
af Rønbjerg et Stykke af nævnte min Ejendoms Mose, 160
Favne langt, 22 Favne bred i den østre Ende og 24 1/2 Favne i
den vestre Ende, grændsende mod Nord til den gennem Mosen
fra Øst til Vest gaaende Stig, mod Øst til den gennem Mo-
sen fra Syd til Nord gaaende Vandløb, mod Syd til Jens
og Peder Primidahls Mose, og mod Vest til den af Anders
Christensen i Leje havende Moselod paa følgende Vilkaar

1

Lejemaalet er begyndt den 16 Februar d. A. og vedvarer ind-
brækt i 49 Aar, i hvilken Tid det saavel fra Ejerens som Lejerens
Side er uopsigeligt

2

I Lejehavens maa Lejeren benytte den Lejede som han
vil og maa i samme grave og alle saamange Stov han vil
og kan saavel til eget Brug som til Salg.

Jagten paa den Lejede tilhører Ejeren.

3

Med Lejeretten følger Ret til Hjørsel og Førsel til og fra

V. S. S. K. n.
04119

det Udlejede ad den gennem Mosen og Ejersens øvrige Ejendoms
gaaende Vej, med at Ejeren i Forning med Ejeren ved
legelholder Vegen, dog at Ejeren til Vedligeholdelsen leverer
fornoden Jord eller Sand; endvidere følger Ret for Ejeren
til, naar han vil i Hejleden, at lade opføre og have staa-
ende et Torvhus paa Ejersens Øst for Vandløbet og Stort for
Vegen ligende Mose med fri Hjørnel og Værel til og fra samme.

4
Alle af det udlejede gaaende Skatter og Afgifter
redes af Ejeren

5
Den akkorderede Hejseaffigter 25 Øre aarlig der erlægges
hvert Aar i December Termin, første Gang i December Ter-
min d. A. samt desuden 750 Kr. skriver Syd Hundrede Tæn-
li Kroner der betales med 100 Kr. ved nærværende Kontrakt
Oprettelse, 200 Kr. i December Termin d. A., 200 Kr. i December
Termin 1889, 200 Kr. i December Termin 1890 og Resten 50 Kr.,
i December Termin 1891.
Af de 650 Kr. eller den til enhver Tid skyldige Del af samme
svarer Ejeren 2% i aarlig Rente fra den 16de Februar d. A.
at regne til Betaling af, hvilkens Rente erlægges samti-
digt med Afdragene.

6
Udeliver Hejseaffigten eller nogen Del af samme eller
de beliggede Renter nogensinde efter den 31 December
kan Ejeren strax fordrø Hejemaalet havel, og kan om-
fordømt ved Fogden paa Ejersens Bekostning lade
denne indrette af det Ejersens Besiddelse og kan Ejeren i
saa Tilfælde ikke fordrø noget af det alt erlagte Beløb
tilbagebetalt, men kan Ret til at bortlæge de fabrikerede
Torv samt Torvhuset som han maatte have opført.

dog, at dette sker inden den paafølgende 1te Marts.

8

Alle Omkostninger i Anledning af nuværende Kon-
trakts Oprettelse Skulptering og Stenglasning indføres
af Kontrahenterne hver med det Halve og bærer an-
svaret for at Kontrakten ikke ved Stenglasningen
erholder Anmærkning ^{over} præjudicerende Gældsforhøjelse
uden forsaavet. Bepreder i maatte samtykke, og skal
enhver præjudicerende Gældsforhøjelse i alfald senest
være udstillet. December Termin 1888

8

Et Føjsmaalsbifælde i Anledning af nuværende
Kontrakt ved hvilken vore Arvinger forbindes im so.
Inden vedtages den ved Dø 25 Januar 1828 givende
hurdige Retsforfølgning

Edel og Peder Jensen er enig i alt Forudsat
betræffende den saaledes nedskrevne Kontrakt med
vore Underskrifter vednesfast

Skrivet: Skrevet den 29 Februar 1888.

Tom Ejner

Tom Ejner

Lars Kristensen

Peter Jensen

Til Næstlignende

Konst. Thimm

Dagsdelo modtaget de med Kontrakten Underskrift for-
faldende 100 Kr. skrevet til Hænderne Hver i hver
hvittet

per Skrivet den 29 Februar 1888.

Lars Kristensen

Reg. n. 35.

Lof. Hjem Indsag Januarius 1828. 1888 og udført. Nr. 48. Tabo 172.

Anm.: Skat. nr. 40 er befastet med 400 Kr. og en Listeroudsag
O. A. Jensen

Den 28. December 1889 medtog jeg efter Hørbordet
 min fulde Rent for samt den Hørbordt Løn 25 for bort
 Koster af mig. Løst Kristensen

Den 28. December 1890 medtog jeg efter Hørbordet
 min fulde Rent for samt den Hørbordt Løn 25 for bort
 Koster af mig. Løst Kristensen

Den 28. December 1890 medtog jeg efter Hørbordet
 min fulde Rent for samt den Hørbordt Løn 25 for bort
 Koster af mig. Løst Kristensen

Den 28. December 1891 medtog jeg efter Hørbordet
 min fulde Rent for samt den Hørbordt Løn 25 for bort
 Koster af mig. Løst Kristensen

Mortaget 25 for Ost Løn den 27. December 1894
 Koster Kristensen Løst Kristensen

Mortaget 25 for Ost Løn den 29. December
 Løst Kristensen 1896

Mortaget 25 for Ost Løn den 26. 12. 1897 A. Primus 25 12/1896
 A. Primus 25 12/1897

Mortaget 25 for Ost Løn den 26. 12. 1897 A. Primus 25 12/1896
 A. Primus 25 12/1897

Mortaget 25 for Ost Løn den 26. 12. 1897 A. Primus 25 12/1896
 A. Primus 25 12/1897

Mortaget 25 for Ost Løn den 26. 12. 1897 A. Primus 25 12/1896
 A. Primus 25 12/1897

Mortaget 25 for Ost Løn den 26. 12. 1897 A. Primus 25 12/1896
 A. Primus 25 12/1897

Mortaget 25 for Ost Løn den 26. 12. 1897 A. Primus 25 12/1896
 A. Primus 25 12/1897

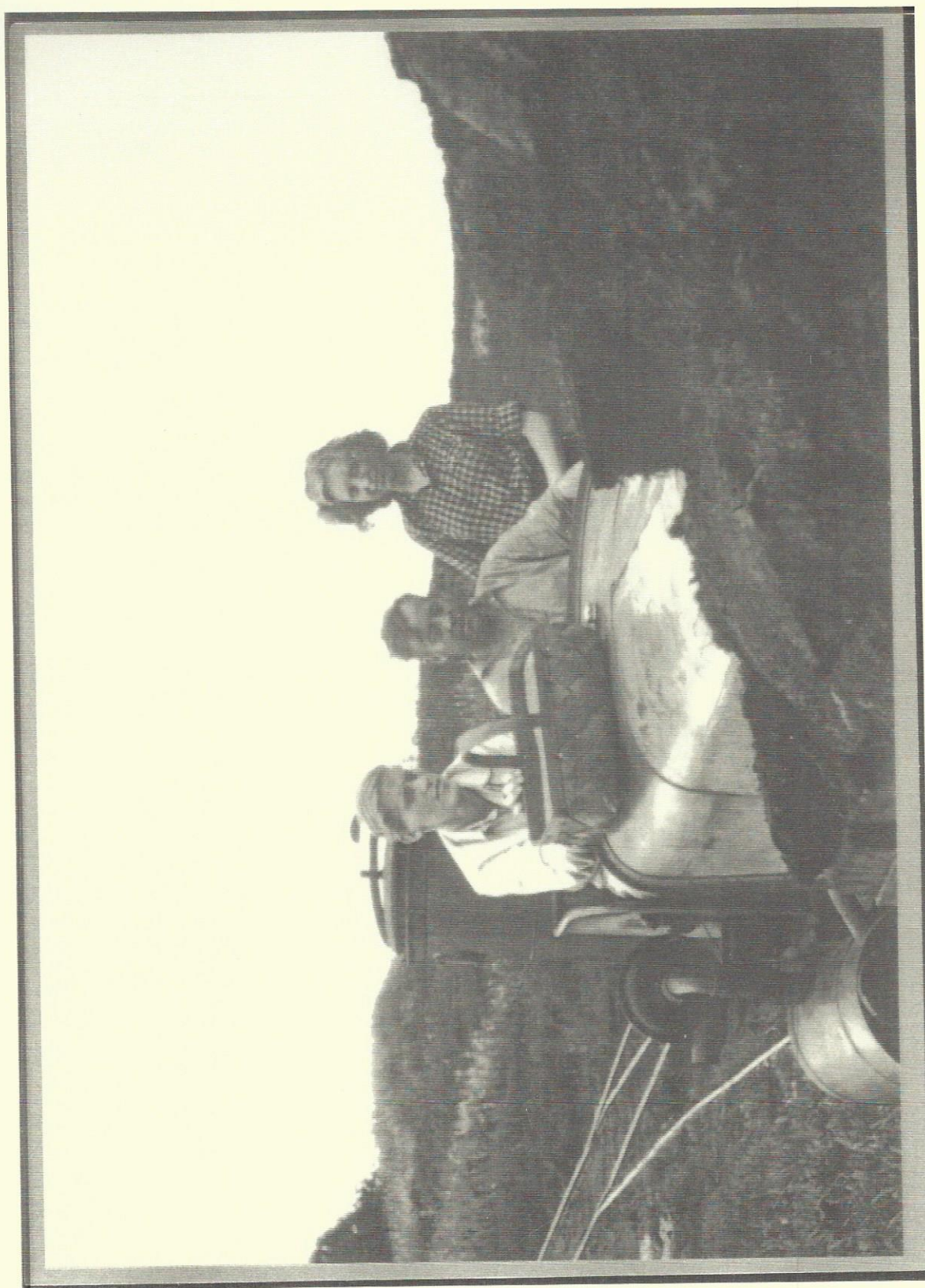
Mortaget 25 for Ost Løn den 26. 12. 1897 A. Primus 25 12/1896
 A. Primus 25 12/1897

12 tørvearbejdere foran bestyrerboligen, Hvidemosevej 10.

Personerne fra venstre:

1. Andreas Mikkelsen, (Andreas Væver)
2. Chr. Jespersen, (Kusken – Chr. Fiskermand)
3. Theodor Graversen
4. Johannes Jensen, (Johannes Post)
5. Chr. Sørensen, (Chr. Fi)
6. Ukendt
7. Ukendt
8. Oskar Jensen, (Trængsel)
9. Søren Sørensen, (Søren Fi)
10. Jens Peter Sørensen, (J. P. Fi), søn af Søren Sørensen
11. Mads Kristian Andersen, (Æ Formslæver), Marie Andersen's far
12. Jens Chr. Hansen, Hvidemose

Rønbjerg Tørvefabriks lokomotiv 1947. Lokomotivet blev kaldt *Grisen*.
Personerne er fra venstre: Jørgen Rohde, København, Jens Peter Sørensen (Fi) og Tove Jensen.

Opkøb af jord til selskabet.

I årene 1906 - 1909 og igen 1915 - 1917 opkøber *Andreas Sørensen* og *Marius Jensen* begge en del jord.

Af skøderne fremgår det, at *Andreas Sørensen* opkøber 18 matr.nr og *Marius Jensen* 28 matr.nr.

Marius Jensen dør i 1923 (65 år). *Andreas Sørensen* dør i 1928 (73 år).

I 1931 sælger enkerne efter *Andreas* og *Marius* disse matr.nr. til *Jensen* og *Sørensens Plantage A/S*, der er stiftet den 4 januar 1929. Stiftelsen af det nye selskab var allerede besluttet i 1926.

Enkerne, *Frederikke* og *Else*, sælger jorden til *Jensen* og *Sørensens Plantage* for den samlede sum af kr. 6.000. Heri er indbefattet bygninger, dog ikke materiel til tørveproduktionen, herunder maskinhus, spor, tipvogne, tørvelade, forme o. l. Enkerne forbeholder sig retten til tørveproduktionen indtil den 1. januar 1939. Til gengæld skal *Else* og *Frederikke* lade tilplante 3 tdr. land årligt i denne periode.

Samtidig bestemmer de to enker, der tidligere har udnævnt *Søren Sørensen* som bestyrer af tørveproduktionen, at *Søren Sørensen* og hustru vederlagsfrit skal have bestyrerboligen til rådighed resten af deres levetid. *Søren Sørensen* dør i 1937 og hustruen, *Helene*, dør i 1957. *Helene* fraflytter boligen i 1943.

I årene 1926 - 1946 opkøber den daværende formand for Jensen og Sørensens Plantage, *Valdemar Jensen*, atter en del jord til selskabet.

De opkøbte parceller tilhørte ofte folk fra Rønbjerg og Kisum. De havde mange gange en tørveparcel og en hedeparcel - næsten altid nogle lange smalle striber. Priserne for de opkøbte parceller var fra kr. 100 - ca. kr. 1.200, enkelte omkring kr. 3000.

Ved en indtegning på et kort og optælling i 1998 kan man konstatere , at det samlede antal matr.nr, der er slået sammen, udgør 80 stk.

Et eksempel på opkøb: Et jordstykke (matr.18b) er opkøbt i 1946 på tvangsauktion i Holstebro for en pris af kr. 1,81. Iflg skødet var der et gammelt hus på grunden. På papirerne over købet står anført: Da der efter tre gange gentagen opfordring ikke fremkom overbud stansedes opråbet og der gaves lejlighed til udtalelse. Der blev derefter afgivet hammerslag for det skete bud. Ingen begærede 2. auktion. Omkostningerne ved købet udgjorde kr. 80,00.

Et lign. jordstykke (matr.32a) blev i 1947 købt på tvangsauktion, også i Holstebro.

Prisen var her kr. 1,80. Omkostningerne kr. 75,00. Her var formentlig også et gammelt hus med i købet.

Den 20/10 1921

Hr. Gaardejer Andreas Sørensen,
fra Rønbjerg By
Rønbjerg Tørvefabrik
ved Mar. Jensen & Andr. Sørensen.

Skive Folkeblad Skive

2/9 10.000 Tørv a 13.00 130.-

Beløbet

Kat. Jensen

af Jern og Sivereser Plantage

Modtaget den 2/1 1945 -

Fra Ministeriet

507250

400.00

547250

<i>Dato</i>		<i>Beløb</i>	
1/3	<i>Arbejde i Plantagen</i>	244	00
8/3	- - - - -	246	00
17-3	- - - - -	436	60
24-3	<i>Forsæt af Plantes fra Vindmølle</i>	44	00
31-3	<i>Arbejde i Plantagen</i>	394	00
	- - - - -	312	86
	<i>Forsæt af Plantes</i>	2	40
	<i>Beløb Plantes fra Vindmølle</i>	260	40
	<i>Forsæt af Plantes fra Vindmølle</i>	15	00
6-4	<i>Arbejde i Plantagen</i>	185	28
13-4	- - - - -	122	00
20/4	<i>Beløb afte Rensning</i>	213	85
	<i>Beløb Kalk</i>	9	70
	<i>Skovfyr</i>	160	00
	<i>Beløb afte Rensning</i>	65	00
	<i>Løn og Takke</i>	30	84
22/9	<i>Gramning af Hulle</i>	200	00
29/9	- - - - -	200	00
6/10	- - - - -	200	00
13/10	- - - - -	200	00
20/10	- - - - -	200	00
27/10	- - - - -	200	00
3/11	- - - - -	200	00
10/11	- - - - -	200	00
		4321	99

Indført overført

046772

Overfirk

4321 93

17/11 Garning af Hülle

200 00

24/11 - - - -

200 00

Betalt Regning Sagfore N Pedersen

105 90

1/12 Garning af Hülle

200 00

8-12 - - - -

200 00

15-12 - - - -

233 52

23-12 Arbejde i Plantager

249 80

21-12 Betalt Garning Maigaard Vindmølle

645 00

Betalt Gerningst

1013 15

7369 30

7189 00

180 30

Underskud dækket af
4000 M. til Plantier 1946

Modtaget af A. Lorenzen for Dyrsk 1716 50

5472 50

7189 00

Jensen og Sørensens Plantage
i Rønbjerg Sogn

Aktieselskab

erkender herved, at

er Deltager i bemeldte Selskab for et Aktiebeløb af

TO HUNDREDE KRONER

*som er fuldt indbetalt, og som saadan har en forholdsmæssig
Andel i Aktieselskabets Ejendomme og Ejendele, Rettigheder og
Forpligtelser i Overensstemmelse med Selskabets Love.*

*Alle Aktier skal lyde paa Navn og skal noteres i Selskabets
Bøger. Aktierne kan ikke frit omsættes, men kan alene tegnes og
overdrages til Stifterne og deres Afkom.*

Skive, den 19

Jensen og Sørensens Plantage, i Rønbjerg Sogn A/S.

I 1926 danner ejerne af Rønbjerg Tørvefabrik et nyt selskab med navnet:

Jensen og Sørensens Plantage i Rønbjerg Sogn, A/S,

med hjemsted i Skive kommune. Aktiekapitalen er kr. 6000, fordelt på aktier á kr. 200. Aktierne fordeles ligeligt mellem familierne Jensen og Sørensen. Ingen af familierne kan eje mere end halvdelen af aktierne.

Formålet med det nye selskab er at erhverve og tilplante hede og mosearealer i Rønbjerg sogn.

Som formand vælges tandlæge *Valdemar Jensen* og som næstformand gårdejer *Jens Peter Sørensen*, Hasselholt.

Selve udformningen af dokumenterne for selskabet finder først sted den 4. januar 1929.

I 1930 vedtages, at man skal søge at opdyrke så meget jord, at der kan trives et lille landbrug på stedet. Der nedsættes et opdykningsudvalg til at forestå denne opgave. *Jens Peter Sørensen*, Hasselholt og *Andrea Sørensen*, Rønbjerg vælges.

Opdykningsudvalget bemyndiges straks til at lade 10 tdr. land pløje og tilføre mergel samt plante læbælter. Endvidere at lade anlægge have ved bestyrerboligen.

Den 17 juli 1932 afsløres en mindesten med følgende tekst:

Jensen og Sørensens Mindeplantage, stiftet 1926.

Til mindeafsløringen var mødt 82 personer : Aktionærer, familie og enkelte særligt indbudte gæster. Der blev holdt taler af *Valdemar Jensen*, *Niels Sørensen*, *Aksel Jensen* og plantør *Jensen*.

Samtidig vedtager generalforsamlingen, at familien Jensen må bestemme navnet på en del af den nyanlagte plantage. Navnet bestemmes til :

Elselunden,

opkaldt efter *Else Jensen*. Senere lader familien opsætte en mindesten med teksten : *Elselunden, 1935*.

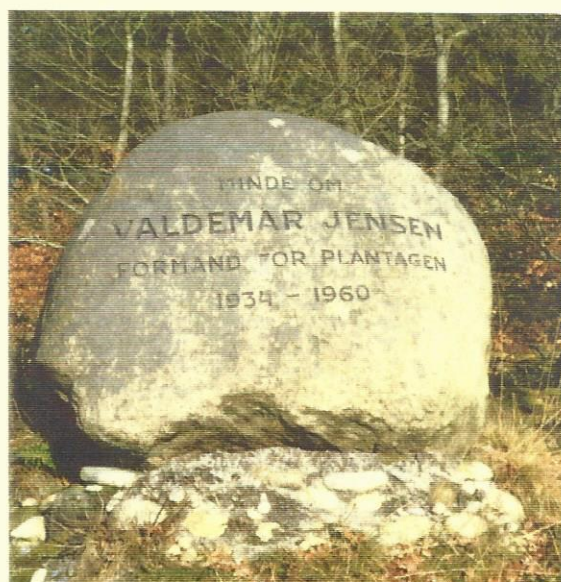
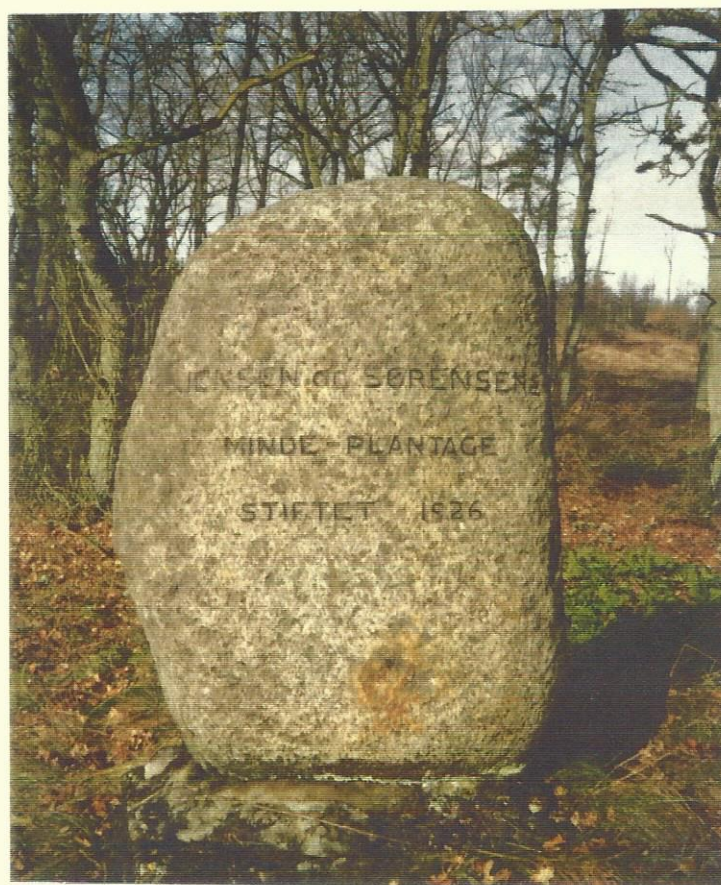
Samme dag gives der tilladelse til at et særligt interessentselskab af aktionærer må opføre et træhus (det nuværende *Mosehus*) i plantagen, og således at udgifterne hertil er plantageselskabet uvedkommende. Huset er først færdigopført i 1935.

En anden del af plantagen - plantagen øst for mosen - bliver i 1934 af familien Sørensen navngivet : *Rikkensminde* - opkaldt efter *Frederikke Sørensen*. Her er det meningen, at familien skal opsætte en mindesten, men det går i glemmebogen og mindestenen opsættes først i 1996 og får ændret navnet til :

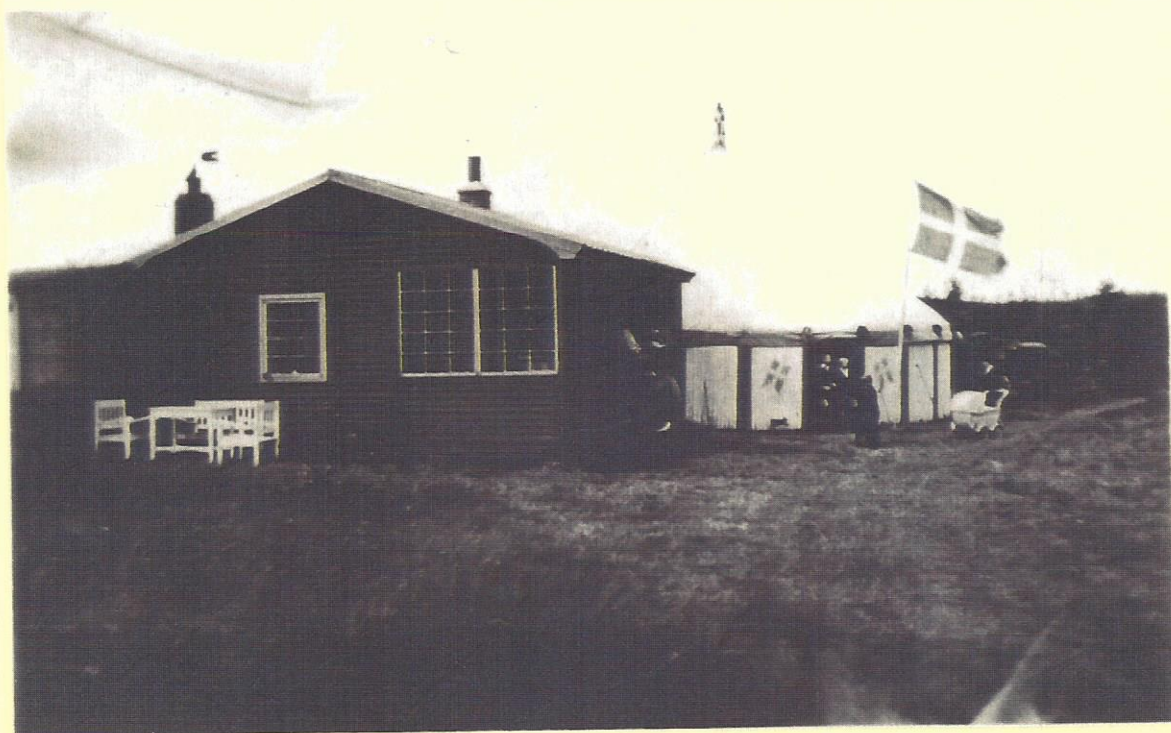
Frederikkelunden.

Initiativtagerne til opsætningen må især tilskrives *Svend Sørensen*, Rønbjerg. Indvielsen fandt sted ved generalforsamlingen den 8 juni 1996. Taler ved indvielsen blev holdt af *Svend Sørensen* og *Erik Sørensen*.

Mindesten over Jensen og Sørensens Mindeplantage, 1926.

Mindesten over Valdemar Jensen.

Mosefest ved Mosehuset. 1947.

Sækkevæddeløb ved mosefesten 1948.

Personerne er fra venstre : Jens Peter Sørensen, Valdemar Jensen, Niels Sørensen.

Som aftalt overtager plantageselskabet al tørveproduktion og alt materiel ved udgangen af 1938. *Jens Peter Sørensen* antages som bestyrer for en løn på kr. 500 pr. år, plus 1/3 af overskud fra tørveproduktionen.

Året efter køber tandlæge *Valdemar Jensen* for egen regning kuskens (*Chr. Jespersen*) ejendom med tilhørende 9 små jordlodder. *Oasen* opføres og er færdigbygget i 1942. Den årlige generalforsamling afholdes de mange følgende år på *Oasen*. Efter generalforsamlingen samledes aktionærerne med den øvrige familie ved *Mosehuset*, hvor den medbragte kaffe blev drukket. Pladsen ved *Mosehuset* var pyntet med flag. Resten af dagen gik med familiehygge og leg med børnene.

Hede og plantagebrande.

I 1942 opstår der en hedebrand på en nærliggende ejendom. Branden breder sig til selskabets mindeplantage og *Elselunden*. Det meste af det brænder- kun ege-træerne omkring *Mosehuset* redder huset fra at brænde ned.

I 1947 opstår en anden brand. Denne gang i tørvefabrikken. Heldigvis breder ilden sig ikke til plantagen.

I løbet af 3 1/2 uge var fabrikken opbygget og igang igen. Arbejderne forsøgte at indhente den tabte fabrikation ved at sløjfe deres week-end og daglig arbejde en time ekstra.

Andrea og Eilert Albers flytter ind i bestyrerboligen i 1943.

I bestyrerboligen var der ikke indlagt elektricitet - det skete først i 1947, idet en luftledning blev ført ned til bestyrerbolig og fabrik. I første omgang måtte man undvære kraft, man kunne ikke skaffe materialerne hertil. Prisen for luftledningen var kr. 1725,25. Prisen for installation i huset og fabrik var ikke med i prisen.

Jens Peter Sørensen var i årene før og under 2. verdenskrig meget aktiv i selskabet med hensyn til plantning og tørveproduktion. Selskabet tjente mange penge. Efter krigen i 1945 begyndte det at gå ned ad bakke. Tørvene blev for dårlige og efterspørgslen på tørv var faldende over hele landet. I 1948 blev der i selskabet fremstillet 3 millioner tørv, men med underskud.

Generalforsamlingen beslutter derfor at ophøre med fremstilling af tørv.

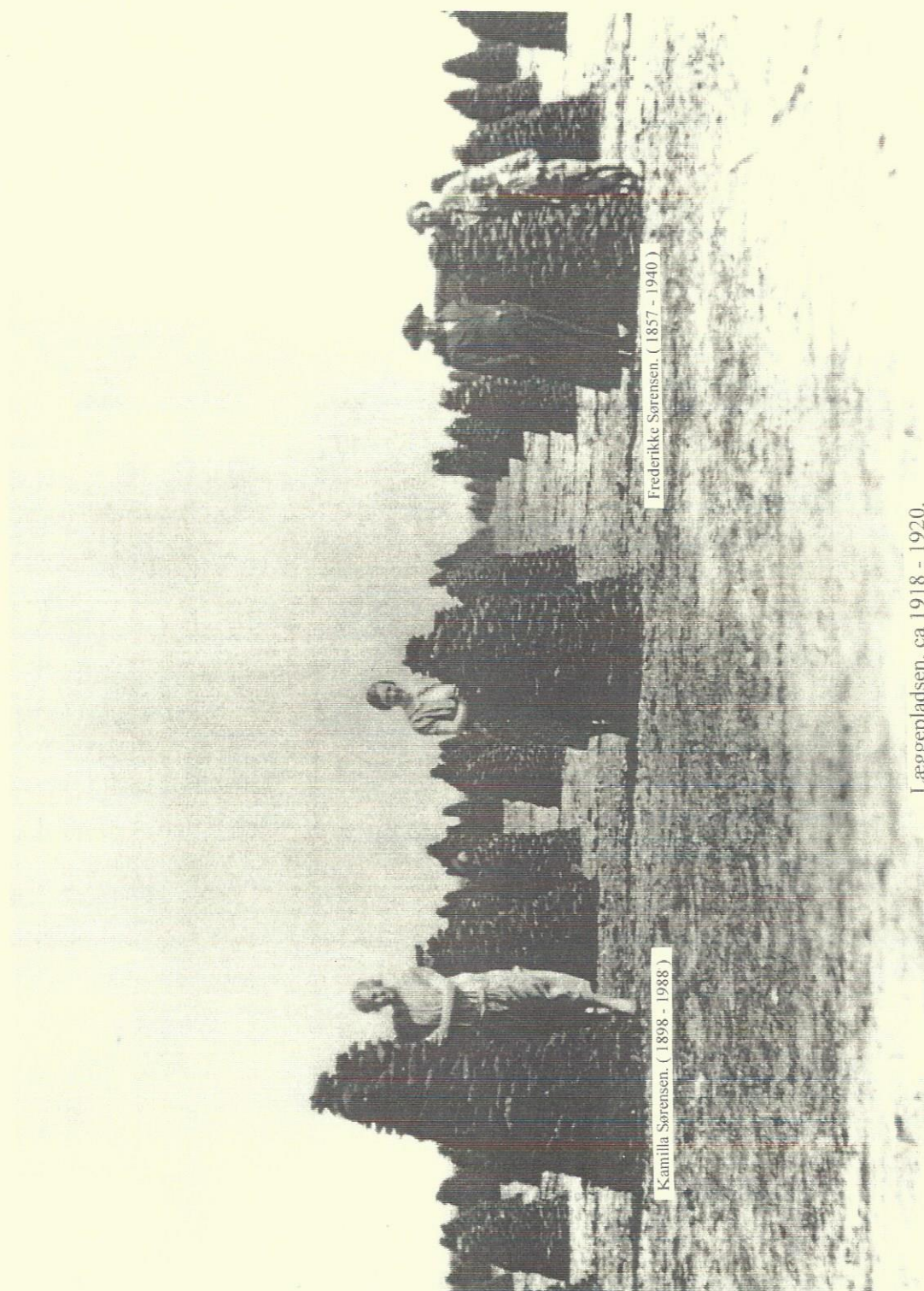
Restbeholdningen af tørv på 2.400.000 henstår i to store stakke og 100.000 henstår på læggepladsen. Efter forhandling frem og tilbage sælges de alle til *Jens Peter Sørensen* for kr. 14.000.

Næsten alt materiel, herunder spor m.m., sælges til anden side for kr. 12.447.

Landbrugsjord på 18 - 20 tdr. land udlejes til *Andrea og Eilert Albers*.

Rønbjerg Tørvefabrik. Læggepladsen ca. 1930. Søren Sørensen, (Fi), bestyrer af tørvefabrikken

Frederikke Sørensen. (1857 - 1940)

Kamilla Sørensen. (1898 - 1988)

Læggepladsen. ca 1918 - 1920.

Tørvefabrikken opført 1899.

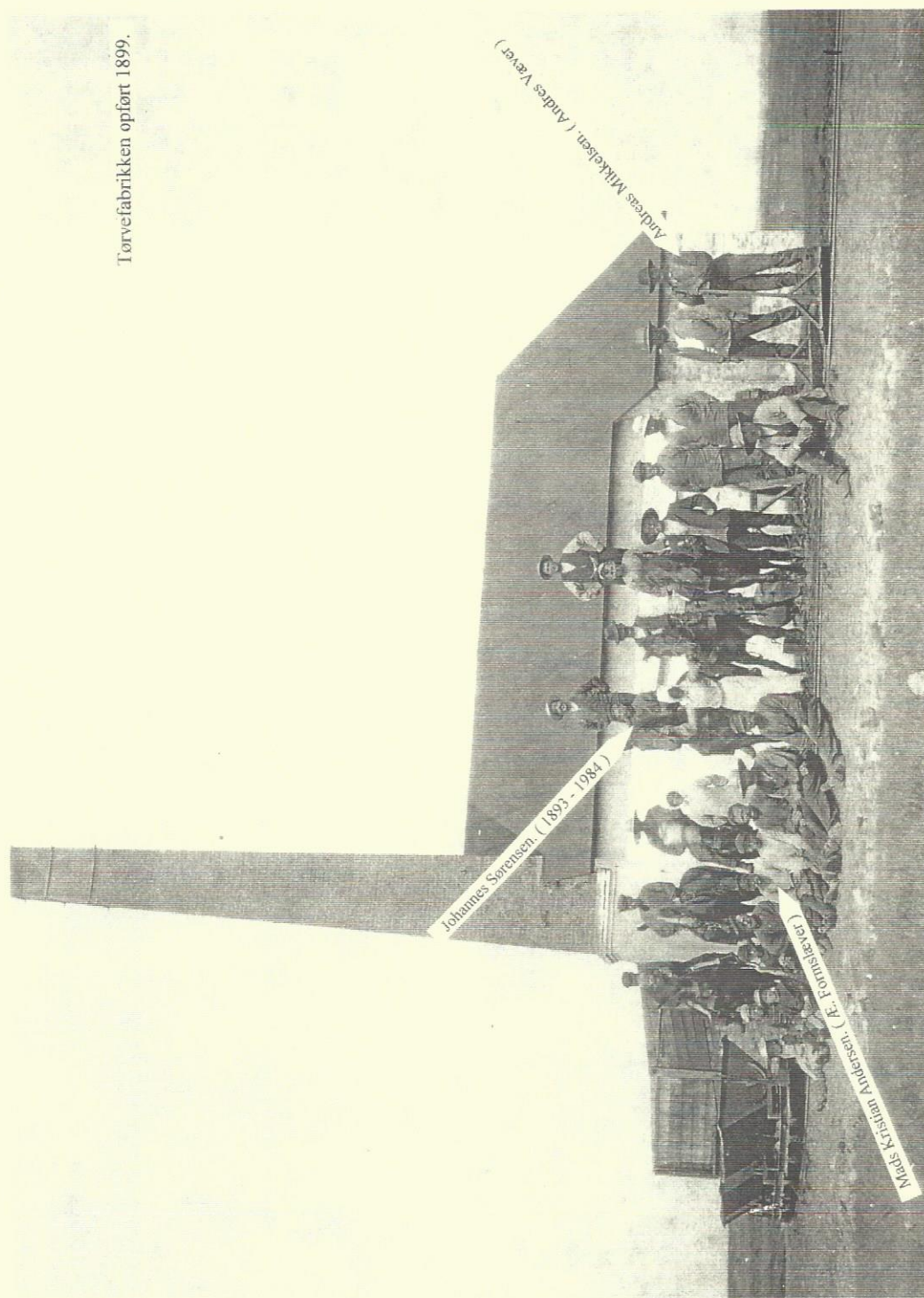
Niels Sørensen, Handbjerg.
Søren Sørensen, (Ft)

Mads Kristian Andersen (K. Fornstøver)

Johannes Sørensen, (1893 - 1984)

Rønbjerg Tørvefabrik ca. 1918 – 1929, (Store Værk).

Tørvefabrikken opført 1899.

Rønbjerg Tørvefabrik ca. 1918 – 1920, (Store Værk).

Tilplantning af arealerne i selskabet.

Efter at *Else Jensen* og *Frederikke Sørensen* har solgt al deres jord til det nydannede selskab, *Jensen og Sørensens Plantage*, begynder der at komme gang i tilplantningen. I første omgang sker tilplantningen på samme side af vejen som fabrikken ligger.

Iflg. aftalen tilplanter *Else og Frederikke* indtil 1939 hvert år 3 tdr. land. Hovedparten af planterne er bjergfyr, rødgran, eg og birk.

Efter branden i *Elselunden* og ved *Mosehuset* er der her sket en større genplantning - samtidig påbegyndes plantning på modsatte side af landevejen.

Det var et stort arbejde at få de mange planter i jorden. Man gravede huller til alle de titusinder af planter. Senere fik man hjælp gennem Hedeselskabet og det blev en del lettere at få planterne i jorden. Jorden blev nu skrælplojet og rilleplojet inden planterne blev sat.

Den helt store tilplantning finder sted fra 1949 til sidst i 50'erne, hvor de store arealer med hede og læggepladser tilplantes.

Staten bevilger tilskud til plantningen, men disse tilskud slår slet ikke til, og den største kapital tages fra den opsparede reservefond fra tørvepruduktionen.

Aktionærerne med familie plantede en stor del af de mange træer. Også Hedeselskabet er inde i billedet med hensyn til pløjning og plantning. Tidligere holdt selskabet 2 plantedage om året: 1 for hver familie. Traditionen holdes stadig i live men kun med 1 plantedag om året i april/maj, hvor begge familier samles til plantning og hyggeligt samvær. Man kunne blot ønske sig, at flere aktionærer mødte op - det er Tordenskjolds soldater, der møder op hver gang!

En del af den tidligste plantage er i dag skiftet ud med nye træer. Meget bjergfyr og gran er blevet fældet og solgt som brænde eller kørt i flis.

Et par store storme i 1981 og 1982 væltede flere tdr. land med stor skov. Disse er igen tilplantet. Af protokollerne fremgår det ligeledes, at man ikke kun købte planter, man fremavlede dem selv. Både på Oasen og ved bestyrerboligen såede man flere tusinde agern og udplantede de mange nye planter forskellige steder i plantagen.

Der blev også flere gange indkøbt 5 kg. birkefrø. Frøene blev udstrøet i mosen og på de steder, hvor man dårligt kunne færdes.

Frederikkelunden er færdigplantet i 1952 og familien Sørensen opfordres til at få opstillet en mindesten, men som tidligere nævnt sker det langt senere.

I oktober samles de samme mennesker for at klippe pyntegrønt. Dette grønt afhændes til Hedeselskabet og forskellige kirkegårde og udgør en stor del af plantageselskabets indtægter.

Det var i *Egon Sørensens* formandsperiode, der rigtig kom gang i klipningen af pyntegrønt og salg af juletræer.

Bestyrerboligen i 1999, (opført i 1902).

Samtidig med udlejningen af landbrugsjorden til *Andrea* og *Eilert Albers* fornyes lejekontrakten på bestyrerboligen i 10 år. Den årlige leje for jord og bolig fastsættes til kr. 150, stigende til kr. 450. Bygningernes vedligeholdelse, både inde og ude, pålægges lejerer.

Resterne af fabrikkens materiel sælges, og pengene herfor anvendes til køb af mergel til de nyanlagte marker.

Også lejekontrakten for det af *Valdemar Jensen* lejede jord fornyes for 10 år. *Andrea* og *Eilert* bebor boligen til 1985, hvorefter de flytter til Sevel.

Efter *Jens Peter Sørensens* afgang som formand for plantageselskabet overlades formandsposten til *Eilert Albers*.

Under *Eilerts*, og en del af *Egon Sørensens* formandsskab, foreståes den daglige drift af *Eilert*. Ved fraflytningen videreføres dette arbejde af *Arne Ottesen*.

Grundet pengemangel udvides aktiekapitalen i 1958 fra kr. 6000 til kr. 12000. Antallet af aktionærer udvides fra 15 stk. til 30 stk. til hver familie.

Af skattemæssige hensyn ændres plantageselskabet til Aps. i 1975. Indskudskapitalen udvides til kr. 120.000. Heraf udgør kr. 108.000 fondsaktier,- fordelt på 60 anparter á kr. 2000. Anpartskapitalen er senere hævet til kr. 300.000.

Bestyrerbolig og Staldbygning.

Bestyrerboligen blev opført i 1902. Staldbygningen i 1907.

I 1978 besluttedes at staldbygningen skulle omdannes til et fælles mødested for aktionærer. *Andreas Sørensen*, (Kårl-Dres) blev valgt som formand for byggeudvalget.

Efter ombygningen indeholdt den gamle stald nu festsal, 2 toiletter, 2 værelser, entré og køkken. Kvisten var pillet ned og bygningen forsynet med nyt tag.

Alt arbejde skete ved frivillig hjælp fra aktionærer og familie.

Den ombyggede staldbygning navngives :

Æ Torhus.

Ombygningen kostede ca. 20.000 kr, hvoraf jagtselskabet bevilgede de kr. 7.000. Køkkenet er senere udskiftet og flyttet ind i et af værelserne.

Efter *Andrea* og *Eilert Albers* fraflytning i 1985, skete der en større indvendig modernisering af bestyrerboligen. Som formand for byggeudvalget var valgt *Jørgen Holm*.

Moderniseringen af den indvendige del af huset beløb sig til kr. 60.000. Også her spillede den frivillige arbejdskraft en vigtig rolle.

Efter moderniseringen blev bestyrerboligen udlejet til *Svend Pedersen* (ikke aktionær). *Svend Pedersen* fraflytter i 1993 og boligen udlejes derefter til *Henny* og *Svend Sørensen*, der stadig bor her.

Æ Torhus 1999, (opført i 1907).

Oprensning i den store sø, 1987.

I 1987 blev halvdelen af den store sø oprenset. Der blev opførte en dæmning tværs over søen og ca. 40.000 m³ vand blev pumpet ud af den halvdel af søen, der skulle oprenses. Entreprenør *Anders Rytters*, Hymac kunne herefter køre på bunden af den delvis tømte sø og oprensningen gik igang. Projektleder var *Jørgen Holm*.

Formænd for Jensen og Sørensens Plantage gennem tiderne:

1926 - 1960	Valdemar Jensen
1960 - 1963	Jens Peter Sørensen
1963 - 1977	Eilert Albers
1977 - 1989	Egon Sørensen
1989 -	Arne Ottesen

Den nuværende bestyrelse i året 1999:

Verner Sørensen - Svend Sørensen - Anette Davidsen

Ole Vedel Jensen - Klaus Bræmer-Jensen - Arne Ottesen.

Det samlede areal udgør i dag 262 ha., bestående af plantager, søer, mose, hede og ubevoksede arealer.

Aktieudbytte gives ikke, men aktionærerne med familie samles to eller tre gange om året. Her får alle så mulighed for at yde en indsats for plantageselskabet i form af arbejde med plantning, oprydning, klipning af julepynt og så selvfølgelig hyggeligt samvær i *Æ Tørhus*.

Hvert tredje år holdes en stor fest for aktionærer og familie. Her må man selv medbringe mad og drikkevarer og tillige betale for leje af telt m.m.

Hvis nogen kan bidrage med navne på de personer, der er på de indsatte billeder, kontakt venligst:

Arne Ottesen, Hvidemosevej 3, Gl. Rønbjerg, 7800 Skive. Telf. nr. 97 53 43 05

Fortegnelse over de tørvearbejdere, der huskes:

Jens Peter Sørensen (Fi)

Oskar Jensen (Trængsel)

Johannes Jensen (Johannes Post)

Marie Andersen (Formslæverens datter)

Chr. Jespersen (Kusken eller Chr. Fiskmand)

Theodor Graversen

Mads Kristian Andersen (Æ Formslæver)

Jens Chr. Hansen, Hvidemose. (Æ Gammel-Hansen)

Johannes Sørensen

Andreas Mikkelsen (Andres Væver)

Jens Bilstrup

Thorvald Andersen (Sjællænderens svigersøn)

Albert Andersen, Hvidemose.

Kristian Andersen (Kristian Albert)

Sofus Jespersen (Bror til Chr. Jespersen)

Christian Sørensen (Fi)

Hans Jens Frederiksen (Stærke Hans)

Otto Christiansen

Æ Kok

Søren Bedholm

Peter Nielsen (Peter Sok)

Søren Sørensen (Fi)